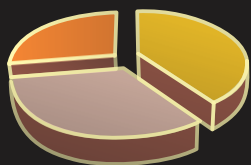

Ljiljana Cvetković i Jelena Urošević

Rezultati istraživanja o strateškom planiranju u lokalnim samoupravama Vranje, Bujanovac i Preševo

Romski centar za demokratiju
Bujanovac

Ljiljana Cvetković i Jelena Urošević

**Rezultati istraživanja o strateškom
planiranju u lokalnim samoupravama
Vranje, Bujanovac i Preševo**

Vranje, 2014.

ROMSKI CENTAR ZA DEMOKRATIJU BUJANOVAC

Izdavač:

Romski centar za demokratiju Bujanovac
Kosovska 19/5, Bujanovac

Za izdavača:

Ivana Stošić, direktor Romskog centra za
demokratiju Bujanovac

Autori:

Ljiljana Cvetković i Jelena Urošević

Predgovor:

Edi Majstorović

Dizajn i prelom:

Forma, Vranje

Štampa:

Verzal, Beograd

Predgovor

Kada krenemo da se detaljnije bavimo strateškim planiranjem na lokalnom nivou u Republici Srbiji, steći ćemo utisak da se velika pažnja pridaje lokalnom razvoju i izradi, za to neophodnih, strateških i planskih dokumenata. Retke su one lokalne samouprave koje nemaju barem po dve razvojne strategije i nekoliko lokalnih akcionih planova a često ih imaju i mnogo više, u zavisnosti od mogućnosti budžeta u datom periodu ili od prisustva donatora koji podržavaju izradu strateških dokumenata.

Međutim, kada uđemo malo dublje u analizu strategija i procesa njihove izrade, shvatamo da je situacija daleko od idealne. Postoji nekoliko nivoa problema sa kojim se suočavamo kada govorimo o strateškom planiranju na lokalnom nivou i odgovornost za to ne možemo prebaciti samo na lokalnu samoupravu jer su uzroci mnogo dublji i kompleksniji.

Prvi problem, čije uzroke možemo tražiti na lokalnom nivou jeste nedovoljna uključenost lokalnih aktera i stručne javnosti u pripremu strateških dokumenata. U demokratskim društvima je nemoguće napraviti upotrebljivu strategiju ili plan bez konsultacija i uticajanih na koje se taj plan odnosi i koji će njegovom primenom biti najviše pogođeni. Lokalna samouprava koja želi izbalansiranu, realnu i upotrebljivu strategiju razvoja, mora da uvaži stavove ostalih partnera na društvenoj sceni (privrede, nevladinog sektora, ostalih organizacija i pojedinaca).

U praksi se vrlo često dešava da lokalne strategije pišu lokalne agencije ili organi koji se bave delatnošću koju strategija pokriva, uz mali ili nikakav uticaj civilnog sektora, privrede i građana. Uzrok tome je ponekad zatvorenost lokalnih samouprava za stavove i inicijative onih, zbog kojih lokalna samouprava i postoji, ali uzrok je često i potpuna neaktivnost i nezainteresovanost građana i njihovih udruženja za dešavanja na lokalnu.

Na drugom mestu je problem koji je karakterističan kako za lokalni tako i za centralni nivo, a to je da strategije ostaju mrtvo slovo na papiru i sprovode se ili delimično ili skoro nikako. Suviše veliki upliv dnevne politike u svaki segment društva dovodi do ad hoc aktivnosti u javnom životu. Umesto da se lokalne politike kroje na osnovu usvojenih strateških dokumenata, a da se sve to preslikava u budžetima lokalne samouprave, vrlo često imamo budžete koji nemaju skoro nikakvo uporište u strateškim i planskim dokumentima, nego su proizvod političkog kompromisa lokalnih partija i centara moći. Lokalne javne politike se svode na dnevno politička trvenja i kompromise, pa čak i ako imamo dobro urađena strateška dokumenta, ona nemaju nikakav značaj ako se njima ne rukovodimo.

Na republičkom nivou situacija je još nepovoljnija. Umesto da Zakon o budžetu republike Srbije bude ogledalo nacionalne razvojne strategije, imamo situaciju da nacionalna strategija ne postoji, a da se budžet već godinama unazad, donosi tako da zadovolji potrebe i ambicije članica vladajuće koalicije.

Treći, i možda najveći problem jeste nepostojanje pomenute strategije ili plana razvoja na nacionalnom nivou. Ne možemo planirati lokalni razvoj ako ne znamo koji su prioriteti i planovi države na datoj teritoriji. Suština planiranja i jeste u predvidivosti određenih aktivnosti u narednom periodu. Svaka lokalna samouprava ima više prednosti i mana koje može da iskoristi ili eliminiše u procesu planiranja lokalnog razvoja. I mnogo bi efikasnije bilo ako bi lokalne samouprave imale nacionalnu i regionalnu strategiju na koje će se ugledati i sa kojima će usklađivati svoje buduće prioritete i aktivnosti.

Da bi smo na pravi način definisali politike na razvoja koja je neophodna da bi smo utvrdili sektorske i nadsektorske prioritete i pravce razvoja i da bi vlada mogla da vodi jednu sinhronizovanu i efikasnu politiku u pravcu daljeg razvoja zemlje.

Osnovni razlog slabih efekata reformskih pokušaja u Srbiji leži upravo u nausklađenosti i nesaradnji, kako između ministarstava tako i između različitih nivoa vlasti. Nemoguće je sprovesti reformu u jednoj sferi, npr. Ekonomiji, ako u isto vreme nemamo usklađene reformske aktivnosti na polju radnog zakonodavstva, poreskog sistema, obrazovanja i pravosuđa i ako u isto vreme ne

postoji podrška lokalnih samouprava i obrnuto.

Jedini način da se izađe iz ovog začaranog kruga kome smo svedoci već dugi niz godina, je da se donese krovna strategija razvoja zemlje, sa kojom će se najpre uskladiti sektorske strategije i planovi a zatim lokalni i regionalni strateški dokumenti, odnosno da se okrenemo integralnom strateškom planiranju na svim nivoima uz široku podršku stručne i zainteresovane javnosti, potpuno oslobođenu dnevno političkih dešavanja i uticaja.

Tekst koji se nalazi pred nama, pod nazivom „Rezultati istraživanja o strateškom planiranju u lokalnim samoupravama Vranje, Bujanovac i Preševo“, na jedan slikovit i konkretan način opisuje stanje u navedenim lokalnim samoupravama kada je u pitanju strateško planiranje i učešće civilnog sektora. Proces planiranja se vrši sa nedovoljnim uključivanjem stručne javnosti i civilnog sektora što zbog zatvorenosti lokalne samouprave što zbog nedovoljne aktivnosti civilnog sektora. Sve tri lokalne samouprave su formirale savete za razne oblasti društvenog života ali vrlo mali broj njih stvarno funkcioniše. Strategije koje postoje će u najboljem slučaju delimično biti ostvarene, što zbog pogrešno uspostavljenih prioriteta što zbog izostanka očekivane podrške sa centralnog nivoa. Na žalost, slično, pa čak i gore stanje je i u velikoj većini lokalnih samouprava u Srbiji.

Ovakvo stanje nije moguće prevazići „preko noći“. Ako želimo drugačiju, razvijeniju lokalnu sredinu, moramo još mnogo raditi na razvoju lokalne demokratije, profesionalizaciji uprave i većoj transparentnosti donošenja odluka koje imaju uticaj na život građana. Ako uz to obezbedimo usklađivanje postojećih horizontalnih i vertikalnih strategija i planova u jedinstven i funkcionalan strateški okvir, neki budući rezultati istraživanja bi mogli da budu daleko, daleko povoljniji.

Edi Majstorović

Rezultati istraživanja o strateškom planiranju u lokalnim samoupravama Vranje, Bujanovac I Preševo

Metodologija istraživanja

Romski centar za demokratiju je u periodu januar-jun sproveo istraživanje o procesu strateškog planiranja u opštinama Vranje, Bujanovac i Preševo. Istraživanje je imalo za cilj da se građanima približe procedure i način planiranja razvoja njihovih lokalnih zajednica i da se uvide eventualni nedostaci ili nedoslednosti ovih procesa. Pošto je samo postojanje radnih tela, komisija i saveta prilična nepoznanica za većinu građana, logično je da se još manje zna o njihovim funkcijama i zadacima, posebno po pitanju planiranja razvoja.

U skladu sa predlogom projekta Romskog centra za demokratiju, u okviru prve faze istraživanja sastavljen je upitnik sa pitanjima koja se odnose na praksu dosadašnjeg procesa strateškog planiranja u lokalnim samoupravama, kao i na kvalitet i svrsishodnost ovog procesa. Upitnik sadrži pitanja otvorenog, poluotvorenog i zatvorenog tipa, kako bi ova složena tema metodološki najkvalitetnije obuhvatila sve aspekte procesa strateškog planiranja. Poseban upitnik je sačinjen za radna tela u lokalnim samoupravama koja su bila uključena u proces strateškog planiranja.

U svim lokalnim samoupravama, Preševo, Bujanovac i Vranje, istraživači su sproveli dubinske intervjuje sa predstavnicima lokalne samouprave i radnih tela formiranih od strane gradskih uprava i skupština. Lokalnim samoupravama je tokom procesa prikupljanja podataka za sva pitanja i dodatna pojašnjenja na raspolaganju bila osoba iz istraživačkog tima, kao i projektni menadžer.

Nakon prikupljenih podataka i sprovedenih intervjuja, istraživački tim je obradio podatke putem kvalitativne analize. Na

osnovu izvršenih analiza, istraživački tim je došao do određenih zapažanja, zaključaka i preporuka koje su sastavni deo publikacije Romskog centra za demokratiju.

Grad Vranje

Grad se nalazi u severozapadnom delu vranjske kotline, u podnožju Pljačkovice (1231m), Krstilovice (1154m) i Pržara (731m), na levoj obali Južne Morave. Reku i grad dele magistralni put E-10 i železnička pruga.

Grad Vranje se prostire na površini od 860 km², i spada u red većih u Srbiji. Ima 105 naselja, 32 Mesne zajednice i 21 Mesnu kancelariju. Prosečna nadmorska visina iznosi 480 metara, a klima je umereno-kontinentalna.

Kroz teritoriju grada Vranja prolazi glavni krak Salzburg-Solun panevropskog saobraćajnog Koridora 10 (K-10), koji predstavlja jednu od glavnih evropskih arterija drumskog i železničkog saobraćaja.

Granični prelazi sa Makedonijom nalaze se na 35 km (Prohor Pčinjski) i 48 km (Čukarka), a sa Bugarskom 74 km (Strezimirovce) i 115 km (Ribarce).

Devetovekovna tradicija i položaj učinili su da Vranje postane najveći i najpoznatiji grad na jugu Srbije. To je ekonomski, politički, administrativni i kulturni centar Pčinjskog okruga.

Prema popisu stanovništva iz 2011. godine u gradu Vranju živi 83.524 stanovnika. Od 1953. godine pa do 2002. beležen je kontinuiran rast stanovništva, međutim ovo je prvi popis koji je zabeležio smanjenje broja stanovnika, što se može videti iz tabele i dijagrama broj 1. Rastući trend naročito je bio izražen u periodu industrijalizacije Vranja, tj. u periodu od 1961. do 1981. godine. U ovom periodu broj stanovnika je rastao za 10 i više procenata. Vrlo značajan rast zabeležen je i u periodu između 1991. i 2002. godine, od 1.697, odnosno 1,98%. Iako se radi o malom priraštaju, značaj se ogleda u činjenici da je u tom periodu rast zabeležen u još samo 3 okruga. Procene su da je navedeni priraštaj posledica

migracije stanovništva sa Kosova, a ne nataliteta. Nepovoljan trend se uočava u okruženju, jer Pčinjski okrug beleži smanjenje broja stanovnika. U poslednjem popisu zbog bojkota albanske manjine Pčinjski okrug je zabeležio drastično smanjenje stanovništva za čak 30% ili 68.608 stanovnika.

Područje grada Vranja pripada regionu jugoistočne Srbije. Opšta karakteristika ovog regiona je jako izraženo demografsko praznjenje sela i celog područja, na šta je uticalo nekoliko uzroka. Najpre, to je brdsko-planinsko područje koje infrastrukturno nije moglo da se poveže sa privredno razvijenim područjima i centrima i zapostavljen privredni razvoj planinskog područja.

Od ukupnog broja stanovnika preko 72% živi u gradu, oko 7% u Vranjskoj Banji i 23% u seoskim sredinama. Ovakva raspoređenost stanovnika je nepovoljna, pre svega zbog nemogućnosti da razvoj infrastrukture u gradu prati povećanje broja stanovnika.

Polna struktura stanovništva na teritoriji grada Vranja je sledeća: 50,1% je muškaraca, a 49,9% su žene, dok je struktura u Srbiji 48,6% muškaraca i 51,4%, što pokazuje da žensko stanovništvo migrira ka ostalim delovima Srbije.

*“Ako ne znaš gde želiš da ideš, bilo koji put će te dovesti tamo” –
Luis Kerol, Alisa u zemlji čuda*

Strateško planiranje – definicije i osnovni pojmovi

Pojam strateškog planiranja je relativno nov građanima Srbije i domaćoj javnosti uopšte, ali je uprkos toj činjenici uspeo da se prilično brzo odomaći u rečniku političkih elita, odnosno predstavnika građana u lokalnim parlamentima.

Svakako je teško opisati strateško planiranje upotrebom samo jedne definicije, pa ćemo se zato u narednim redovima osvrnuti na par definicija.

Po mišljenju prof.dr. Milovana Brkića strateško planiranje je „Svesna i intelektualna ljudska delatnost usmerena ka postizanju

optimalnog odnosa između ciljeva kojima se teži i raspoloživih sredstava.”

S druge strane, Philip Kotler smatra da je “osnovna svrha strateškog planiranja da sve aktivnosti organizacije istraži i oblikuje te da na osnovu toga odluči o strategijama koje će nekoj organizaciji omogućiti realizaciju postavljenih ciljeva.”¹ Po njegovom mišljenju svrha strateškog planiranja u gradovima bi tako bila definisanje i prikupljanje informacija iz svih relevantnih izvora radi utvrđivanja ključnih elemenata u osnovnim tendencijama i potrebama građana (poreskim obveznicima) u vezi važnih komunalnih, infrastrukturnih i drugih potreba, a sve u cilju njihovog maksimalnog zadovoljenja. Kako Kotler proces strateškog planiranja sagledava kroz prizmu marketinga, možemo reći da on pomenuti proces definiše kao “upravljački proces razvijanja i održavanja životne sposobnosti ciljeva i sredstava organizacije u odnosu prema mogućnostima njene okoline”.

Zato, smatra on, zadatak strateškog planiranja jeste da prilagodi gradove i opštine da obuhvate dovoljno poslova i preduzmu niz različitih aktivnosti kako bi što jeftinije, a efikasnije unapredili jednu ili više ključnih oblasti svog delovanja.

Strateško planiranje prati procese i aktivnosti koje mogu a ne moraju biti planirane- nekad je bitno obuhvatiti nove izazove i nepredviđene situacije, kao i one planirane da bi kreirana strategija bila uspešna. Upravljanje lokalnom samoupravom je živ proces, koji zahteva jako liderstvo i domaćinsko upravljanje. Nikakva strategija ne može da zameni to. Potrebno je prevazilaziti aktuelne probleme dok se istoveremeno razmišlja šta raditi za pet, deset ili petnaest godina. Kada znamo gde želimo da stignemo i šta želimo da ostvarimo usput, puno je lakše ostvariti željeni cilj.

Gradske uprave i lokalne samouprave su se godinama suočavale sa problemima u sopstvenom ustrojstvu. Čestim menjanjem zakonskih okvira, nerešenim imovinskim pitanjima i

¹ Philip Kotler: *Upravljanje marketingom, Informator, Zagreb, 1998., str. 44.*

sukobima u nadležnosti sa republičkim institucijama, stvarane su realne opasnosti u sagledavanju sopstvenih resursa, ljudskih, privrednih i tržišnih. Proces strateškog planiranja u takvim situacijama služi da se na pravi način dođe do kvalitetnih informacija, kako bi se formirala osnova za kvalitetno i svrsishodno odlučivanje. Tako se lokalna zajednica proaktivno zalaže za podsticanje lokalnog ekonomskog razvoja kao imperativa razvoja celokupne zajednice.

Bitno je naglasiti da za predstavnike nekih zajednica prioriteta mogu da budu multietnički odnosi, borba protiv siromaštva i socijalna zaštita najugroženijih, zapošljavanje teško zaposljivih grupa stanovništva, rešavanje pitanja loše infrastrukture. Ovo jesu legitimni prioriteta, ako će doprineti razvoju zajednice, ali oni jednostavno moraju da uključe i ekonomski (privredni) razvoj zajednice. Nažalost jako prisutno u srpskom političkom životu je da se za prioritete odrede svi pravi ciljevi, da se teži ekonomskom razvoju i da se brine o multietničkim odnosima kao i o socijalno ugroženima a sve to – na papiru. A da se u stvari više brine o pozicijama određene političke stranke u opštini ili da se opštinske funkcije koriste da bi se namirili partijski apetiti.

Proces strateškog planiranja u lokalnim samoupravama je u protekloj deceniji podstaknut od strane donatorske zajednice koja zajedno sa lokalnim samoupravama sprovodi razne razvojne projekte. Praksa izrade planskih dokumenata je opštinama bila poznata od ranije, a ona je imala sličnu namenu kao i danas.

Izradu strateškog plana lokalnog ekonomskog razvoja mora da prati zadovoljavajući broj radnih sastanaka, konsultacija sa zainteresovanim društvenim grupama i asocijacijama i da ceo taj proces prati javnost bilo kroz organizovanje javnih rasprava ili kroz medijsko izveštavanje.

Nažalost, neretko se u Srbiji donosi strateški plan u čijoj izradi ne učestvuju privrednici, njihova udruženja, gde je izveštavanje medija ograničeno ili nepostojeće a uloga civilnog društva svedena na puku formalnost. Ti strateški planovi po pravilu ne postoje da bi se poboljšao kvalitet života zajednice ili pospešio ekonomski razvoj već služi nekoj svojoj ad hoc nameni nakon

koje biva uglavnom zaboravljen od svih. Samo onaj proces u kome ravnopravno učestvuju funkcioneri lokalnih samouprava, zaposleni u upravama, privatni i civilni sektor sa svojim ekspertima može garantovati svoju svrsishodnost i primenjivost na zadati period.

U Srbiji se strateški planovi donose na različite rokove važenja, ali najčešći rok je 10 godina. Ovo je posebno interesantno s obzirom da se u Srbiji dosta često menja sastav lokalnih vlasti, pa tako i osoba nadležnih za sprovođenje donešenih strategija. Kao što smo ranije naveli, ukoliko im je u interesu nešto drugo sem lične i promocije partijskih interesa, oni imaju imperativ da nastave sa ostvarivanjem ciljeva promovisanih donošenjem strategije razvoja.

Iako postoje određena odstupanja, pristupi strateškom planiranju u oblasti lokalnog ekonomskog razvoja imaju dosta sličnosti. U narednom delu teksta biće navedene najčešće etape u procesu izrade strateškog dokumenta.

Etape u strateškom planiranju

1. Identifikovanje interesnih grupa, utvrđivanje nosilaca procesa i formiranje Komisije za strateško planiranje
2. Izrada profila zajednice – dijagnostikovanje stanja i definisanje tendencija
3. Identifikovanje ključnih oblasti za ekonomski razvoj
4. Izrada nacрта strateške vizije na osnovu sprovedene SWOT-analize
5. Definisanje ciljeva, zadataka i akcionih planova
6. Izrada i usvajanje strateškog plana
7. Sprovođenje strateškog plana
8. Praćenje sprovođenja strateškog plana, njegovo ažuriranje i prilagođavanje²

Osnovna ideja ovih etapa je da gradovi i opštine kroz

² Bojović, J., *Lokalni ekonomski razvoj – Priručnik za praktičare, The Urban Institute, Beograd 2010., str. 49–56*

konkretne korake dođu do najoptimalnijeg plana razvoja koji u sebi sadrži sve osnovne podatke i smernice da bi se smatrao za „krovni dokument“ koji će omogućiti da se na osnovu njega priprema godišnji proces planiranja, kao i da se projektuju budžeti za tekuću i narednu godinu.

Strateški plan treba da kroz indikatore pokaže nivo ispunjenosti postavljenih ciljeva, kako bi se merio napredak u pravcu njihovog ostvarivanja.

Proces pripreme strateškog dokumenta uobičajeno počinje sa predlogom koncepta izrade strateškog plana. Posao pripreme tog koncepta je uglavnom prepušten osoblju Kancelarije za ekonomski razvoj (ili Agencije) koje je obično najstručnije i najefikasnije, a koje će aktivno učestvovati u svim etapama strateškog planiranja.

Predstavnici izvršne vlasti tada definišu i određuju aktere koji će biti uključeni u proces strateškog planiranja i tada se obično formira Komisija. Ovo je uobičajeni proces i najčešći korak u postupku kreiranja nekog strateškog dokumenta. U gradu Vranju, u kreiranju krovnog strateškog plana razvoja Grada, kao početak procesa označen je trenutak potpisivanja sporazuma o saradnji sa

predstavnicima projekta Exchange 2 - zajedno sa formiranjem i imenovanjem glavne radne grupe i radnih grupa po oblastima.

Članovi ovih radnih tela ako do tada nisu iskoristili priliku da javno deluju i da budu uključeni u rad nekih foruma ili institucija, dobijaju šansu da projektuju aktivnosti u oblastima od njihovog posebnog interesa ili ekspertize ali i da sagledaju te aktivnosti sa aspekta razvoja celokupne zajednice. Ovo važi i za pojedine predstavnike lokalne samouprave, Nacionalne službe za zapošljavanje, ali i za privatne preduzetnike i predstavnike civilnog društva. Tako se izbegava da se uloga navedenih grupa i pojedinaca svodi samo na formulisanje predloga i mera u stručno uskim pojedinačnim oblastima. Time se podstiče motivacija za aktivno učestvovanje i suštinski doprinos radu ovih tela.

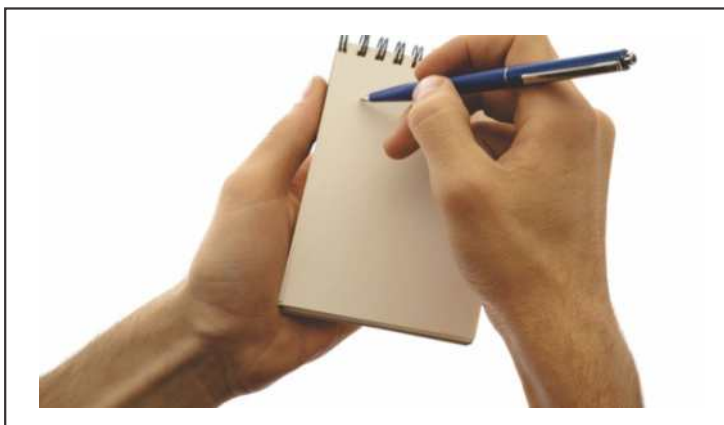
Podaci do kojih smo došli tokom istraživanja pokazuju da su određeni saveti, komisije i druga radna tela formirana bilo od strane skupštine Grada ili Gradskog veća, uglavnom formalno učestvovala u izradi strateškog dokumenta. Bez obzira na formalnu nadležnost i sastav tih radnih tela, primećeno je da su samo pojedini članovi tih tela aktivno učestvovali u procesu kreiranja strateških dokumenata. Ova pojava je uglavnom opravdavana - nedostatkom zakonskog osnova za učestvovanje u procesu strateškog planiranja, dakle manjkom nadležnosti tih tela. U razgovoru sa predstavnicima svih radnih tela formiranih od strane lokalne samouprave u Vranju, sem onih šest koji su zaista participirali u nekoj fazi strateškog planiranja, primećen je gotovo identičan stav da je rad tih radnih tela ograničen i baziran isključivo na savetodavnu funkciju, kao što je davanje mišljenja I preporuka.

Strategija održivog razvoja grada Vranja

Da bi proces strateškog planiranja bio što uspešniji, od suštinske je važnosti da se na jednom mestu nađu predstavnici najvažnijih oblasti za definisanje razvojnih prioriteta, njihovo sprovođenje i nesmetano praćenje.

Uobičajeno je da stručno-tehničku podršku Komisiji za strateško

planiranje pruža kancelarija za lokalni ekonomski razvoj ili neki dovoljno obučeni organ gradske odnosno opštinske uprave. Na početku se formiraju radne grupe za razvojne oblasti za koje će se pripremati Strategija - u slučaju strategije razvoja Grada Vranja formirane su sledeće radne grupe: 1) infrastruktura, 2) poljoprivreda i ruralni razvoj, 3) privreda i ekonomski razvoj, 4) društvene delatnosti, 5) zaštita životne sredine

Ciljevi strateškog planiranja, ili posebne koristi za desetogodišnji period su:

- 1) Delotvornije suočavanje i upravljanje promenama na teritoriji grada Vranja
- 2) Osposobljavanje lokalne vlasti da prepozna potrebe zajednice i adekvatno odgovori na njih
- 3) Veća povezanost zajednice i stvaranje partnerstva na više nivoa
- 4) Osnov za jačanje regionalnog povezivanja
- 5) Smanjenje troškova i efikasnija, usmerenija finansijska efektivnost
- 6) Efektivno i efikasno upravljanje resursima u skladu sa tendencijom održivog razvoja

- 7) Olakšan pristup razvojnim fondovima Republike Srbije, Evropske Unije, kao i drugih međunarodnih donatora I investitora
- 8) Delotvorniji politički razvoj

Strateški planovi opština i gradova u Republici Srbiji skoro po pravilu sadrže planove za razvoj i promociju turizma, naglašavaju da je razvoj poljoprivrede jedan od primarnih ciljeva, teže i nadaju se visokotehnološkim investicijama a ulagali bi i (ili pozivaju druge da ulažu) u industrijske parkove. Sve to bi uobičajeno pratilo i visok nivo ulaganja u ekologiju, upravljanje otpadom i proces prečišćavanja otpadnih voda.

Ono što je bitno napomenuti je da nijedna opština ne raspolaže resursima da ostvari sve planove. Najbitniji činioc koji određuje da li je neki plan realan i ostvariv je postojanje konkretnog projekta za njegovo sprovođenje u određenom periodu. Isto tako, implementacija raznih projekata koji se deklarišu kao razvojni, a koji nisu deo strategije razvoja nemaju nikakvu budućnost i brzo bivaju zaboravljeni. Strateška dokumenta kreirana uz učešće donatorskih programa, kao u slučaju grada Vranja imaju uspostavljenu jasnu vezu između strateških ciljeva i konkretnih projekata.

Ipak čak uz budno oko donatora i uspostavljenih procedura, ovaj proces je praćen i određenim izazovima.

Praksa u primeni strategija neretko pokazuje da lokalne samouprave iako sa jasno definisanim procedurama ne prate i nemaju pokazatelje uspešnosti implementiranih projekata. Kancelarije ili Agencije za lokalni ekonomski razvoj najčešće upravljaju procesom strateškog planiranja u lokalnim samoupravama. Najčešći izazovi i poteškoće u implementaciji strategija mogu (ali nije nužno da budu) manjak političke volje, slabe finansijske mogućnosti, isključenost ključnih aktera civilnog društva, loša ili nikakva podrška medija.

Kroz navedene razvojne projekte, uz pomoć evropskih predpristupnih fondova, čak i nedovoljno razvijena opština na jugu Srbije ima šansu i može da modernizuje rad opštinskih službi i organa, što će imati neposredan efekat na kvalitet života njenih

građana. Ti projekti imaju veliki uticaj na ekonomski razvoj opštine/grada, oni su nekad i prvi “investitor” u pojedine oblasti koje su godinama bile zapostavljane ili nikada nisu zaživele na teritoriji te lokalne samouprave.

Tokom godina iskustva, uz kvalitetnu i pravovremenu implementaciju, stvara se održivi sistem za upravljanje projektima. Ta činjenica je od ogromne važnosti za ekonomski razvoj lokalne zajednice i privlačenje novih investicija. Lokalna samouprava godinama gradi kapacitete, neguje ljudske resurse i ulaže u edukaciju kadrova kako bi stvorila mogućnost da kasnije sama pristupi “bogatijim” strukturnim i kohezionim fondovima. Uz pravu i nepristrasnu političku podršku, pametno budžetsko planiranje, izgradnju partnerstava sa organizacijama civilnog društva i profitnim sektorom prilikom privlačenja sredstava ali i redovno informisanje javnosti i političkih predstavnika u lokalnoj samoupravi o rezultatima ostvarenih projekata - dobijaju se sve potrebne pretpostavke za kvalitetno upravljanje projektima, koji je neodvojivi deo procesa strateškog planiranja.

Proces strateškog planiranja u Vranju –zakonodavni okvir

Donošenjem Zakona o lokalnoj samoupravi 2007. godine nisu se otvorili dodatni pozitivni podsticaji za bavljenje gradova i opština ekonomskim razvojem. Kao velika prepreka ostala je neuređenost svojinsko - pravnih odnosa kao i nefunkcionalni odnosi organa i preduzeća koje osniva lokalna samouprava sa organima i preduzećima čiji je osnivač Republika Srbija.

U skladu sa Zakonom o finansiranju lokalne samouprave iz 2011. godine, lokalne samouprave su bile dužne za izvrše izmene statuta.

Prema članu 36, Skupština opštine osniva stalna ili povremena radna tela za razmatranje pitanja iz njene nadležnosti. Radna tela daju mišljenje na predloge propisa i odluka koje donosi skupština opštine i obavljaju druge poslove utvrđene statutom opštine.

Broj radnih tela, izbor, prava i dužnosti predsednika i članova radnih tela utvrđuju se statutom opštine. Grad Vranje je izvršio izmene u odredbama koje se odnose na nadležnost i oblik funkcionisanja. Izmene su izvršene posebno u skladu sa novim zakonom o javnoj svojini, u delu nadležnosti gradonačelnika, u skladu sa zakonom o javnim preduzećima.

U delu koji se odnosi na radna tela koja su predviđena statutom i koji je pretrpeo više izmena u delu nadležnosti Grada i formiranja gradskih opština, predviđeno je formiranje stalnih skupštinskih radnih tela, komisija i posebnih stalnih radnih tela.

U skladu sa tim odredbama, formirani su sledeći saveti:

- 1) Savet za budžet I finansije;
- 2) Savet za urbanizam i komunalno -stambene delatnosti;
- 3) Savet za zaštitu životne sredine;
- 4) Savet za privredu I saobraćaj;
- 5) Savet za poljoprivredu i razvoj sela;
- 6) Savet za obrazovanje, kulturu, fizičku kulturu, informisanje I sport;

7) Savet za zdravstvo, socijalnu i dečju zaštitu i boračko-invalidska pitanja

Komisije Skupštine grada su:

- 1) Komisija za propise;
- 2) Komisija za mandatno-imunitetska i administrativna pitanja i izbor I imenovanje;
- 3) Komisija za spomenike i nazive ulica i očuvanje kulturno-istorijskih i tradicionalnih vrednosti Grada;
- 4) Komisija za predstavke I predloge;
- 5) Komisija za saradnju sa jedinicama lokalne samouprave u zemlji I inostranstvu

Pored stalnih radnih tela iz člana 48. i 49. ovog statuta, Skupština grada osniva posebna stalna radna tela: Savet za praćenje primene Etičkog kodeksa ponašanja funkcionera lokalne samouprave (u daljem tekstu: Etički kodeks), Savet za razvoj i zaštitu lokalne samouprave, Savet za mlade, Savet za socio-ekonomska pitanja, Savet za javnu bezbednost i sigurnost građana i lokalne samouprave i Komisiju za rodnu ravnopravnost. Skupština može osnovati i druga pose na stalna radna tela u skladu sa zakonom i drugim propisima.

Delokrug, broj i struktura članova, izbor i razrešenje članova, način rada i odlučivanja, uređuju se posebnim aktom Skupštine grada o osnivanju posebnog radnog tela.³

Komisija za rodnu ravnopravnost je kasnije preimenovana u savet Odlukom o ravnopravnosti polova iz 2012. godine.⁴

Kao razlog zašto neko radno telo nije još uvek osnovano, navedeni su razlozi isključivo tehničke prirode i procedure, kao i pretrpanog skupštinskog rasporeda. Građani i predstavnici lokalne samouprave su ravnopravno zastupljeni u skupštinskim i ostalim radnim telima, prema mišljenju predstavnika šest radnih

³ STATUT GRADA VRANJA (" Sl. glasnik Pčinjskog okruga", br. 17/2008 i 30/2008 - ispr.)

⁴ ODLUKA O RAVNOPRAVNOSTI POLOVA NA TERITORIJI GRADA VRANJA (" Sl. glasnik Grada Vranja", br. 32/2012)

tela koje smo intervjuisali- Saveta za bezbednost saobraćaja, Saveta za rodnu ravnopravnost, Saveta za zaštitu životne sredine, Saveta za poljoprivredu, Saveta za zapošljavanje i Saveta za javnu bezbednost.

Ono što ostaje nejasno je da li predstavnici građana mogu autonomno da deluju ili je neophodno da se uključe u rad saveta kao predstavnici „kvota“ političkih partija. Prema promenljivosti sastava radnih tela koja su bila uključena u proces strateškog planiranja u skladu sa promenama političkih prilika na lokalnom i republičkom nivou, ovo je postala uobičajena praksa. Dakle, građani koji žele da se uključe u rad radnih tela koja su do sada na bilo koji način kreirala ili uticala na izradu strateških dokumenata, ako nisu predstavnici neke organizacije civilnog društva su kao po pravilu bili članovi neke političke stranke.

Zajedno sa predstavnicima nevladinog sektora i građani su pored predstavnika lokalne samouprave i političkih predstavnika ključni za kvalitetni i sveobuhvatni proces strateškog planiranja. Njihovo učestvovanje u javnim raspravama, kada ih lokalna samouprava organizuje i njihova uključenost kroz razne neformalne grupe su ponekad ključne za pokretanje nekih od najnepopularnijih pitanja i dugo zapostavljenih problema. Njihov prirodni „saveznik“ su mediji, koji aktivno prate sve aspekte razvoja u lokalnoj zajednici zajedno sa aktivnostima gradskih vlasti.

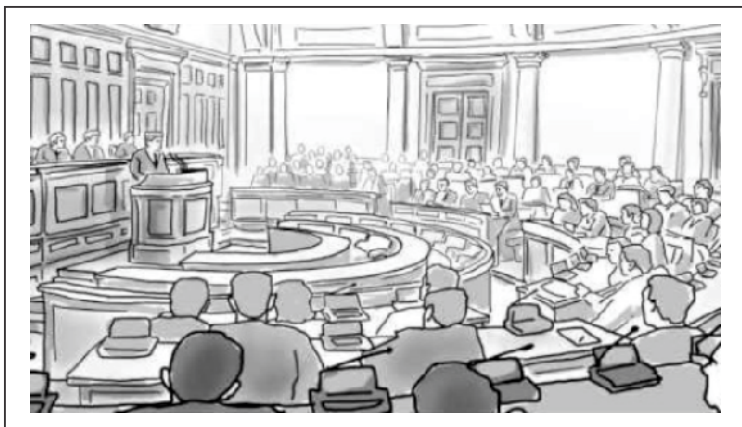
Grad Vranje je doneo „Strategiju održivog razvoja grada Vranja od 2010-2019“, formalno usvojenu u oktobru 2009. godine. Uz navedenu „krovnu“ strategiju, trenutno važeći strateški dokumenti i akcioni planovi su:

1. Plan kapitalnih investicija 2012-2016.
2. Strategija razvoja poljoprivrede 2007-2017.
3. LAP za unapređenje rodne ravnopravnosti na teritoriji grada Vranja 2014-2015.
4. LAP za mlade grada Vranja 2011-2015.
5. LAP upravljanja komunalnim otpadom grada Vranja 2011-2021.

6. LAP za razvoj omladinskog preduzetništva 2012- 2014.
7. LAP za pošljavanje grada Vranja 2013-2014.

Pored navedenih strateških dokumenata, Lokalni ekološki akcioni plan je još u postupku usvajanja.

Za većinu dokumenata je ostavljen optimalan broj godina za sprovođenje, ali je potrebno naglasiti da strategije koje zahtevaju angažovanje većeg broja činioca, aktera i finansijskih sredstava - su i projektovane na duži vremenski period, ali su duže bile u proceduri usvajanja.

Iako je postojala dobra volja rukovodstva Grada u raznim mandatima, kao i u vreme promenljivih koalicija, stručne službe, radna tela skupštine i Veća nisu bile dovoljne da bi proces izrade strateških dokumenata bio potpun. Kao što smo pomenuli ranije, izrada prvih strateških dokumenata u opštini Vranje je ostvarena pomoću programa Exchange 2, dakle uz njihovu tehničku i drugu podršku. Tom prilikom, tokom 2009. Godine u dva navrata je sprovedena javna rasprava, sa predstavnicima strukovnih udruženja, udruženja građana I privrednika.

Predstavnici lokalne samouprave i Kancelarije za lokalni ekonomski razvoj su prema sopstvenim navodima veoma ponosni

na proces izrade Strategije održivog razvoja grada Vranja, od javnih rasprava do primera dobre prakse implementacije ove strategije. Tri je primera uspešne implementacije – Projekat izrade glavnog projekta obilaznice od industrijske zone; Proširenje postojeće industrijske zone u Bunuševcu; Izrada urbanističkog plana proširenja buduće regionalne deponije „Meteris“ za koje se smatra da doprinose razvoju Grada.

Kako smo naveli u prethodnom delu o željama i mogućnostima lokalnog rukovodstva, moguće je sprovesti planove donešene sa ili bez javne rasprave i pod “pretnjom” ograničenih resursa, političkih previranja i neočekivanih poteškoća. Postavlja se samo pitanje koliko toga se želi, na koliko vremena i pod kojim uslovima. Nije moguće ostvariti sve, kao što nije uputno ni želeći sve. Prema odgovorima koja je dobio istraživač RCD, stav Grada je da nije moguće ostvariti sve aktivnosti iz Strategije razvoja prvenstveno zbog nedostataka sredstava, posebno onih planiranih iz eksternih izvora finansiranja. Dakle, oslanjanje na projektno finansiranje ne sprečava planere strategije razvoja da predviđaju aktivnosti, ali potvrđuje tezu da se u procesu strateškog planiranja nečemu teži, ali i da je ogroman uspeh ispuniti sve od planiranih aktivnosti.

Pritom, ne oslanja se grad Vranje isključivo na finansijsku podršku u planiranju razvoja. Kao strateški cilj 4 Strategije o razvoju, određena je povećana uključenost građana i razvoj civilnog društva. Ovim se podrazumeva da je opština/Grad spreman da pomogne i ponudi tehničku i mentorsku podršku civilnom sektoru, ali i ne obratno. Šta to znači?

U razgovoru sa ekspertskim timom Grada uključenim u dosadašnji proces strateškog planiranja, ali i sa predstavnicima radnih tela koja smo intervjuisali, došli smo do saznanja da organizacije civilnog društva na teritoriji grada Vranja nisu mogle da daju veći doprinos procesu strateškog planiranja, prvenstveno zbog toga što ne poseduju dovoljno kapaciteta za to. Po njihovom mišljenju, NVO i njihovi predstavnici su ili nedovoljno obučeni za taj proces ili poseduju neadekvatno formalno i neformalno obrazovanje I znanje.

Ono što je godinama bilo predmet sporenja sa jednim delom civilnog društva i stručne javnosti jeste budžetska linija 481, tzv. dotacije civilnom društvu. Ukupna sredstva donirana od strane lokalne samouprave u Vranju na godišnjoj osnovi u skladu sa konkursom koji biva otvoren svake godine doduše u različito vreme, su trideset i osam miliona dinara za 2013. godinu. Jedan konkurs godišnje se raspisuje za socio – humanitarne organizacije i civilno društvo, ukupno oko sto miliona dinara godišnje.

Gradski većnik zadužen za saradnju sa NVO i verskim organizacijama smatra da je proces raspisivanja konkursa transparentan. Osim sajta grada Vranja, lokalnih medija, transparentnost se ogleda i u tribinama i sastancima sa potencijalnim učesnicima konkursa. Rezultati konkursa kao i izveštaj se objavljuje u medijima. Komisiju koja odlučuje o dodeli sredstava sačinjavaju članovi gradskog veća, zaposleni u socijalnoj zaštiti i predstavnici Kancelarije za lokalni ekonomski razvoj. Dakle, gradsko veće raspisuje konkurs i odlučuje o ishodu konkursa u saradnji sa činovnicima Gradske uprave. Rok za žalbu od petnaest dana, niko nije iskoristio, jer se niko do sada nije žalio na ishod konkursa.

Kao što smo ranije napomenuli, šest je predstavnika radnih tela koje smo intervjuisali a koji su učestvovali u procesu strateškog planiranja- Saveta za bezbednost saobraćaja, Saveta za rodnu ravnopravnost, Saveta za zaštitu životne sredine, Saveta za poljoprivredu, Saveta za zapošljavanje i Saveta za javnu bezbednost.

Istraživački tim RCD je prvenstveno interesovalo u pisanju kojih strateških dokumenata su predstavnici tih tela učestvovali, koja strateška dokumenta su još u procesu izrade ili još nisu formalno usvojena, koji su članovi radnih tela učestvovali u kreiranju dokumenata i da li su to isti članovi koji se nalaze u stalnom sastavu tih tela. U narednom delu teksta osvrnućemo se i na efekte implementacije strateških dokumenata u odnosu na oblast kojom se to radno telo bavi.

U okviru Saveta za javnu bezbednost važeći strateški dokument je Strategija lokalne bezbednosti grada Vranja 2012-

2014. Ona je doneta u jeku bezbednosno problematičnih događaja– serije paljevina imovine građana Vranja. U donošenje te strategije uključeni su doslovce svi ljudi na ključnim pozicijama najvažnijih institucija Grada, sa gradonačelnikom i pomoćnikom gradonačelnika na čelu. Tu su predsednik i zamenik predsednika skupštine, poslanici Dragan Nikolić i Miroljub Stojčić (kao poslanici u republičkoj skupštini) , gradski pravobranilac, v.d. predsednika Osnovnog suda, v.d. Osnovnog javnog tužilaštva, načelnik Pčinjskog okruga, direktor Centra za socijalni rad, direktor Zdravstvenog centra Vranje, načelnica Gradske uprave, načelnik Regionalnog centra Ministarstva odbrane Niš, načelnik policijske uprave u Vranju. Stalnih članova nema, ima stalnih funkcija i postaje se član momentom stupanja na funkciju. Efekti implementacije bi po našem sagovorniku predstavljali prestanak paljevina u gradu Vranju. Važno je napomenuti da se ne vrši stalni monitoring i ne prate se efekti implementacije od strane tog tela, već da (verovatno) to rade članovi Saveta za svoju oblast nadležnosti. Zanimljivo je napomenuti da ni ovde nije prepoznata potreba uključivanja predstavnika civilnog društva, zbog manjka kompetencija za poslove bezbednosti. Ovo telo trenutno čeka usvajanje Akcionog plana bezbednosti za 2014. godinu.

U Savetu za bezbednost saobraćaja ne postoji dokument na lokalnom nivou koji je već na snazi, ali se radi na „Planu preventivnih mera“ i „Strategiji bezbednosti saobraćaja za lokalne zajednice“. Savet je otvorenog sastava, svako zainteresovan može da pristupi. Ipak, na pitanje da li su predstavnici civilnog sektora uključeni u rad Saveta, dobili smo odgovor da nisu uključeni zbog manjka njihovog interesovanja ali i specifičnosti teme i potrebe da u radu Saveta učestvuju zaista stručni ljudi iz ove oblasti. O dosadašnjim efektima implementacije, naglašeno je da sada imaju bolji monitoring u sve aspekte bezbednosti saobraćaja, brže obrađuju podatke i donose konkretne mere.

Kao što smo ranije napomenuli, Lokalni ekološki akcioni plan je izrađen, ali nije usvojen. On je rađen u okviru Saveta za

zaštitu životne sredine. Postoji dosta razlike u sastavu tima koji je kreirao dokument i stalnog sastava Saveta. O efektima implementacije nije primenjivo govoriti, ali je važno napomenuti da razne odluke iz ove oblasti i ad hoc akcije nisu dovele do željenog efekta.

I u ovom slučaju nije došlo do saradnje sa civilnim sektorom, zbog kako je rečeno „potrebe da se stručnost postavi kao prioritet a i konkretno označe odgovorni za buduće rezultate.“

U okviru Saveta za zapošljavanje, važeći dokument je LAP za zapošljavanje 2013 -2014. Dokument na kojem je ovo telo radilo u trenutku razgovora sa našim istraživačem, je Plan subvencionisanja kamata i kamatnih stopa. Sastav tela se menjao sa promenom koalicije na vlasti, tako da nije isti tim odgovoran za njegovo kreiranje i tim koji je u „stalnom“ sastavu. Savet je počevši od 2011. godine svake godine donosio novi plan i zapošljavao nove ljude. Poslednji put, u 2013. godini, Grad je sam finansirao zapošljavanje u okviru „Programa prve šanse“. Zbog specifičnosti materije, i ovde je izostala uloga civilnog društva, ali su uključene stručne organizacije, kao što su udruženje preduzetnika i predstavnici sindikata.

Kada smo predstavnika Saveta za poljoprivredu pitali zašto i tamo nije uključen civilni sektor, dobili smo odgovor da se većina mera radi prema preporukama ministarstva, te da je potrebno poznavati materiju. Ovaj Savet (tačnije članovi Saveta koji su tada činili Sektor za poljoprivredu grada Vranja) je u Saradnji sa Poljoprivrednim fakultetom u Zemunu, Univerziteta u Beogradu sačinio „Strategiju poljoprivrede grada Vranja“ a trenutno radi na usvajanju programa mera za razvoj stočarstva.

I na kraju, gorepomenuti Savet za rodnu ravnopravnost koji je nastao 2012. Odlukom o ravnopravnosti polova grada Vranja. U okviru ovog Saveta važeći dokument je Strategija za rodnu ravnopravnost 2012 -2017., a LAP je izrađen i usvojen 2012. godine. U kreiranju ovih dokumenata učestvovali su predstavnici Nacionalne službe za zapošljavanje, Centra za socijalni rad i predstavnici Saveta. Predstavnici ovog tela smatraju da ima jako pozitivne efekte implementacije - Izrađenu

brošuru o upotrebi rodno senzitivnog jezika u lokalnoj samoupravi; postavljene pločice sa oznakom rodno senzitivnih zanimanja u Gradskoj upravi Vranje, sprovedene treninge i obuke za šefove odborničkih grupa, medije i članove Gradskog veća o rodno senzitivnom jeziku, njegovom značenju i upotrebi.

Savet je prvo i jedino radno telo čiji predstavnik smatra da je ovaj proces izrade strateških dokumenata bio zahtevan i da bi tehnička podrška za budući proces strateškog planiranja bila neophodna zbog toga što je većini to bio prvi put da učestvuje u izradi bilo kakvog dokumenta.

Takođe, ovo je prvi savet koji je imao predstavnike civilnog društva u procesu kreiranja strateškog dokumenta.

Zaključci I preporuke

Proces strateškog planiranja u gradu Vranju je prema svim pokazateljima do sada tekao uz saradnju i pomoć eksternih faktora, bilo uz pomoć EU, šire donatorske zajednice ili institucija Republike Srbije. Trenutno važeći strateški dokumenti su sem Lokalnog akcionog plana za zapošljavanje grada Vranja i Lokalnog akcionog plana za rodnu ravnopravnost rađeni uz pomoć i podršku donatorske zajednice i neretko angažovanje konsultantskih firmi i pojedinaca.

Naše istraživanje je u svom fokusu imalo proces strateškog planiranja u tri lokalne samouprave na jugu Srbije, kao i stepen i kvalitet uključenosti radnih tela lokalne samouprave u taj proces. Primetna je slaba uključenost radnih tela u kreiranju strateških dokumenata s obzirom na prvobitnu zamisao zakonodavca. U vranjskoj lokalnoj samoupravi (u skladu sa odredbama Zakona o lokalnoj samoupravi) su formirana radna tela za sve ključne nadležnosti, u skladu sa Statutom. Njihova uloga jeste prvenstveno savetodavne prirode, da daju mišljenja na predloge propisa i odluka, ali takođe i da predlažu akte i sagledavaju širi kontekst delovanja raznih politika i izvršavanja propisa od strane izvrših organa vlasti. Pored davanja preporuka i ostalih

nadležnosti određenih Statutom, uočljiva je činjenica da su bar do sada propustili šansu da iskoriste mogućnosti koju im je zakonodavac dao.

Savet za zapošljavanje Grada Vranja (radno telo Gradskog veća) i Savet za rodnu ravnopravnost (posebno radno telo Skupštine), se izdvajaju kao pozitivan primer stalnih radnih tela koji su aktivno učestvovali u kreiranju trenutno važećih strateških dokumenata u Gradu Vranju. Njihovo iskustvo je dragoceno za sva ostala stalna radna tela koja bi se u budućnosti prihvatila posla kreiranja strateških dokumenata. Ona imaju svoj sastav, strukturu, a zainteresovani stručnjaci i predstavnici građana mogu da se u svakom trenutku priključe bez straha da se i okupljaju zarad nekog privremenog posla, bez uticaja i mogućnosti planiranja budućih aktivnosti. Tako se taj proces ne bi odvijao isključivo u krugu nekoliko stručnjaka unutar opštine koji uz eksternu pomoć obavljaju najveći deo pripreme i izrade strateških dokumenata. Korist od većeg uključivanja stalnih saveta i komisija bi bila dragocena i zbog veće transparentnosti i vidljivosti ovog procesa – on bi bio bolje medijski pokriven, omogućio bi veću uključenost zainteresovanih pojedinaca iz civilnog sektora, strukovnih udruženja i predstavnika sindikata. Građani i zainteresovana stručna javnost bi aktivnije pratila i više se uključivala u aktivnosti koje se ne bi isključivo vezivale za trenutne projektne aktivnosti, želje aktuelnog rukovodstva i koje se ne bi ekskluzivno inicirale i sprovodile od strane par pojedinaca unutar lokalne samouprave.

Takođe, jako alarmantan je stav članova radnih tela prema uključenosti civilnog društva u proces strateškog planiranja. Naime, ogroman broj predstavnika radnih tela Skupštine i Gradskog veća smatra da je civilni sektor u Vranju slab, nezainteresovan, da su njegovi predstavnici nestručni za obavljanje jednog tako ozbiljnog poduhvata kao što je strateško planiranje. Ovo je zabrinjavajuće na više nivoa. Prvo, bez šireg konsenzusa u društvu ali i opravdanosti poduhvata i budućih planova nikakav razvoj nije moguć. Taj konsenzus se ostvaruje uz stvarno a ne deklarativno uvažavanje svih društvenih aktera, bili

oni NVO, strukovna udruženja ili sindikati.

Poražavajuće je za višedecenijsku borbu predstavnika vranjskog civilnog sektora za bolji život i očuvanje prava građana i zaštitu pojedinih društvenih grupa da se još uvek sumnja u njihovu ekspertizu i sposobnosti. Ukoliko predstavnici lokalne samouprave ali i šira stručna javnost ne prihvate predstavnike civilnog sektora za ravnopravne saradnike, proces strateškog planiranja će ostati uskraćen za važan pogled “iz drugog ugla”. Tada bi građani sve manje bili svedoci otuđenosti rukovodstva i zaposlenih u lokalnoj samoupravi od problema sa kojima se šira društvena zajednica suočava ili njene manje privilegovane grupe.

Ovo je proces, ne rešava se preko noći ali je ostvariv, i može se poboljšati boljom komunikacijom, zajedničkim aktivnostima (uključujući zajedničke edukacije i programe razmene iskustava) kao i programima stažiranja i volontiranja predstavnika civilnog društva u lokalnoj Gradskoj upravi.

Svim tim sitnim koracima napred se otvara put za ogroman napredak u budućem procesu strateškog planiranja. Za početak, nudi se mogućnost da rezultat na kraju bude realan I ostvariv.

Za opštinu na jugu Srbije koja se svakodnevno suočava sa brojnim problemima i taj prvi korak je ogroman. On nudi stabilnu osnovu za bolje sagledavanje trenutnih kapaciteta i resursa sa kojima Grad raspolaže, kako bi se u budućnosti ambicioznije a sa mnogo više sigurnosti krenulo u kreiranje neke nove Strategije razvoja.

Opština Bujanovac

Opština Bujanovac se nalazi na 360-tom kilometru magistralnog puta od Beograda prema Makedoniji i Grčkoj, na krajnjem jugu Srbije. Teritorijalno pripada Pčinjskom okrugu. prostire se na površini od 461 km, pa se ubraja se u red većih naseljenih mesta u Srbiji. Opština Bujanovac je smeštena između opština Preševo, Trgovište, Vranje, Kosovska Kamenica i Gnjilane, a jednim delom na jugu (13km) se graniči sa Republikom Makedonijom. Granični prelaz sa R. Makedonijom se nalazi na udaljenosti od 32 km (prelaz Prohor Pčinjski) i 30km udaljen prelaz Čukarka. Kroz Bujanovac prolazi Koridor 10 što u bližoj perspektivi omogućava Bujanovcu mnogo bolje uslove za privredni razvoj I zapošljavanje.

Opština Bujanovac ima 59 naselja, 27 mesnih zajednica, 7 mesnih kancelarija i pripada Pčinjskom okrugu. Po popisu iz 2002. Godine opština Bujanovac ima 43.302 stanovnika i 10.183 stanovnika, koji su na privremenom radu u inostranstvu. Postoji 10.936 domaćinstva, to jest 94 stanovnika po kvadratnom kilometru.

Kada je u pitanju etnička struktura stanovništva, više od polovine (55%) stanovnika opštine su Albanci, Srba ima oko 34% dok se od drugih etničkih grupa izdvajaju Romi koji čine 9% ukupne populacije.

Opština Bujanovac, prema rasporedu stanovništva, predstavlja većim delom ruralno područje. Procenat nepismenih stanovnika prema popisu 2002. godine iznosi 10.11% , a u strukturi je čak 15.5% ženskog stanovništva sa statusom nepismenog. Po ekonomskoj razvijenosti, opština Bujanovac spada u red nerazvijenih opština u R. Srbiji.

U opštini Bujanovac postoji 795 registrovanih preduzeća i 574

registrovanih radnji. Takođe, u opštini Bujanovac je zastupljeno 35 industrijskih pogona različitih kategorija, kao što su: rudarstvo, prehrambena industrija, industrija obojenih metala, industrija građevinskog materijala, metalna industrija, industrija nameštaja, hemijska industrija, industrija kože i obuće, tekstilna industrija, industrija plastike, drvena industrija, duvanska industrija, putna privreda, zdravstvo.

Proces strateskog planiranja u opštini Bujanovac

Razvojna strategija opštine Bujanovac utvrđuje mnoge prioritete vezane za lokalni ekonomski razvoj, uključujući i izgradnju administrativnih kapaciteta i sada već Zakonom o lokalnoj samoupravi definisanu odgovornost opštinskih vlasti za lokalni ekonomski razvoj. Lokalni privredni razvoj predstavlja organizovani proces koje razvijaju lokalne vlasti zajedno sa svojim lokalnim partnerima (javnim, poslovnim i civilnim sektorom), u cilju stvaranja boljeg poslovnog okruženja. Povoljna poslovna klima, doprineće većoj mogućnosti za osnivanje i rast privatnih preduzeća i za rast zapošljavanja. Trenutna situacija na ovom polju je da u opštini Bujanovac dominiraju mala i srednja, kao i mikro preduzeća i predizetnici sa malim brojem zaposlenih lica.

Strateški plan opštine Bujanovac rađen je od strane Instituta za razvoj malih i srednjih preduzeća. U cilju utvrđivanja dijagnoze stanja, ekspertske tim Instituta je imao i radne sastanke sa predstavnicima udruženja građana, čija mišljenja su kasnije uvrštena u samu strategiju.

Od važećih strateških dokumenata važno je istaći sledeća:

- Strategija održivog razvoja opštine Bujanovac za period 2007. – 2017. god
- Plan kapitalnih investicija za period 2010. – 2015. god
- Lokalni plan integrisanog upravljanja otpadom /Regionalni plan

upravljanja otpadom Pčinjskog okruga 2013-2023

- Lokalni akcioni plan zapošljavanja
- Program mera aktivne politike zapošljavanja za sredstva Koordinacionog tela Vlade RS za opštine Preševo, Bujanovac I Medvedu
- Strategija za zapošljavanje i preduzetništvo mladih – sistemska podrška
- Prostorni plan opštine Bujanovac
- Plan generalne regulacije

Stepen učešća predstavnika civilnog društva u Bujanovcu u procesu izrade strateških dokumenata je zadovoljavajući. Ova činjenica se često dovodi u vezi sa pojačanim prisustvom predstavnika međunarodnih orgaizacija i stalnim insistiranjem na povećanim učešćem građana.

Takođe, stepen učešća predstavika civilnog društva u pojedinim radnim telima je zadovoljavajući a u nekoliko donetih strateških dokumenata oni su ravnopravno učestvovali.

Na osnovu izmenjenog Statuta opštine Bujanovac predviđena su i osnovana sledeća radna tela:

1. komisija za mandantna – imunitetska pitanja, komisija za izbor I imenovanje,
2. komisija za predstavke I žalbe,

3. administrativni odbor,
4. savet za komunalno, stambene, urbanističke i poslove zaštite životne sredine.
5. savet za privredu, finansije I budžet,
6. savet za javne službe,
7. savet za bezbednost i pevciju kriminaliteta,
8. savet za mlade,
9. komisija za rodnu ravnopravnost,
10. komisija za odnose sa verskim zajednicama.
11. savet za međunacionalne odnose

Prilikom razgovora sa predstavnicima/cama radnih tela uočeno je da postoji velika needukovanost samih članova radnih tela kao i da ne postoje izrađena strateška dokumenta vezana za rad samih tela, izuzev u slučajevima gde je izrada dokumenata bila cilj nekog od projekata koji je implementovan (Strategija rodne ravnopravnosti, Izrada strateških dokumenata saveta za međunacionalne odnose).

Istraživači Romskog centra za demokratiju Bujanovac posebnu pažnju su posvetili dotacijama po liniji 481-udruženjima građana i ostalim udruženjima. Predstavnici lokalne samouprave smatraju da je sam proces dodele novca transparentan, konkurs se raspisuje od strane imenovane Komisije, objavljuje se na web prezentaciji opštine Bujanovac, Komisija donosi odluku i rezultati konkursa se objavljuju na web prezentaciji opštine i oglasnoj tabli koja se nalazi unutar zgrade opštine Bujanovac.

Do sada nije postojala nijedna žalba bilo koje organizacije civilnog društva na odluku Komisije. U praksi, a na osnovu razgovora se predstavnicima nevladinih organizacija, sam proces dodele novca može se sporiti na nekoliko nivoa: od (ne) ekspertize članova Komisije do neregularnosti vezanih za podelu novca.

Opština Preševo

Opština Preševo, zahvata prostor Preševske kotline i njenog planinskog oboda. Opština zahvata prostor od 264 km. Ima 35 naselja u kojima živi oko 36.000 stanovnika i 12.000 stanovnika koji se nalaze na privremenom radu u inostranstvu. Područje opštine Preševo raspolaže sa nekoliko hiljada hektara obradive površine. Poljoprivredne površine se nalaze u dolini, formirane su između masiva skopske Crne Gore na zapadnoj strani i planine Kozjak na istočnoj strani. Dolina je fizički podeljena na dva slična dela auto-putem Beograd – Skoplje, kao i vodotokom reke Južna Moravica.

Opština se sastoji od 35 naselja od čega je jedno gradsko. Postoji 24 katastarske opštine čija je prosečna veličina 7.5 km². Opština Preševo se nalazi na krajnjem Jugu Srbije, na 450 km južno od Beograda pored koridora 10. na razvođu crnomorskog i egejskog sliva, u dolini reke Moravice, između zapadnih planina Skopske Crne Gore i istočnih obronaka planine Rujan i opštine Bujanovac i Gnjilane, dok se na jugu graniči sa Republikom Makedonijom, odnosno otvorena je prema Kumanovskoj kotlini. Preko njene teritorije prolaze najvažniji infrastrukturni koridori: železnička pruga i putni pravac Beograd-Niš-Skoplje.

Proces strateškog planiranja u Preševu

Skupština opštine Preševo je još 27. 03. 2007. usvojila „Strategiju ekonomskog razvoja opštine Preševo 2007-2017“. Usled promenjenih socio-ekonomskih okolnosti odlučeno je da se uradi revizija Strateškog plana i da se ciljevi i projekti prilagode novonastalim okolnostima. Izradu novog plana podržao je Centar za regionalizam, fondacija Fridrich Ebert Stiftung i Fond za otvoreno društvo. Iako je proces planiranja i izrade Strateškog

plana iniciran od strane lokalne samouprave, njegovo sprovođenje je zasnovano “na bottom up principu koji podrazumeva definisanje prioriteta kroz konsultativne procese svih nivoa vlasti i svih sektora društva.

U okviru donošenja nove Strategije bilo je formirano pet ključnih grupa – ekonomija, društveni razvoj, infrastruktura, zaštita životne sredine i lokalna samouprava za koje je izradjena socio-ekonomska analiza (profil zajednice) kao i SWOT analiza na osnovu kojih su definisani ciljevi I projekti.

Donošenje nove Strategije razvoja opštine Preševo, iz ugla zainteresovanosti istraživanja RCD Bujanovac, jeste što su u njegovoj izradi aktivnosti učestvovali predstavnici civilnog društva. Telo koje je imalo zadatak da na lokalnom nivou podrži ovaj proces formirano je Rešenjem o formiranju komisije za konsultaciju sa Centrom za regionalizam sa sedištem u Novom Sadu (Anex), u vezi izrade strategije o ekonomskom razvoju opštine Preševo, koje je doneto 24. 06. 2010. godine. Osnovni zadatak ove Komisije bio je da tokom rada na izradi Strategije, nosiocu izrade ovog dokumenta pruži potrebne informacije i podršku.

Centar za regionalizam je prilikom donošenja ovog dokumenta u nekoliko navrata isticao da je “strateško planiranje je kontinuirani proces utvrđivanja ciljeva lokalne zajednice i načina njihovog postizanja koji je participativan i koji se ostvaruje kroz partnerstvo svih zainteresovanih strana. Na ovaj način postiže se i vlasništvo nad procesom i nad dokumentom koji je rezultat procesa, ali i konsenzus i podela odgovornosti za postavljane ciljeve i izbor načina za njihovo postizanje. Time što jasno definiše prioritete i pravce razvoja, njime se daje jasan okvir za buduće infrastrukturne investicije i stvara pretpostavke da razvoj bude vođen realnim potrebama zajednice a ne potrebama donatora.

Partnerstvo i participacija podrazumevaju zajednički rad na strategiji kojim se garantuje angažovanje većih resursa, veće znanje i povećava se poverenje u proces u kome dobrovoljno učestvuju i saraduju svi relevantni akteri, čime se obezbeđuje

transparentnost rada organa lokalne samouprave.

Usvajanje strateškog plana od strane skupština opštine predstavlja znak donatorima i investitorima da postoji socijalni konsenzus oko toga šta su razvojni prioriteti na lokalnom nivou. Ovako kreiran plan jača pregovaračku poziciju opštine i pomaže investitorima i donatorima da svoje planove prilagode definisanim i budžetiranim potrebama opštine, a ne da projekti i planovi budu vodjeni isključivo ponudom donatora”⁵

Generalni problem svih opština u regionu je nedovoljno učešće građana u procesu donošenja odluka, pa je Strategijom razvoja za jedan od osnovnih ciljeva opštine u narednom periodu definisana orijentisanost na kupca/korisnika usluga. Imajući u vidu činjenicu da su građani korisnici usluga opštine, primarni cilj opštinskih organa u Preševu Strategijom je usmeren ka ispunjavanju potreba građana.

Takođe, u okviru izrade Strategije urađen je i Akcioni plan razvoja opštine Preševo. Akcioni plan je deo strategije koji sadrži detaljniji opis prioriteta i mera iz Strateškog plana razvoja opštine. Akcioni plan obuhvata period do 2015. godine uključuje projekte za koje se u datim socio-ekonomskim okolnostima procenjuje da mogu biti realizovani u planskom periodu. Takođe, kriterijum za odabir projekata koji su ušli u akcioni plan jeste bio i njihov doprinos stvaranju preduslova za realizaciju finansijski i vremenski zahtevnijih projekata.

Predlozi projekata generisani su iz ciljeva i mera sadržanih u Strateškom planu razvoja opštine Preševo 2010-2015. godine i prikupljani na osnovu jedinstvenog obrasca.

Akcioni plan sadrži projekte koji predstavljaju operacionalizovane ciljeve i predloge projekata i za svaki projekat pored naslova projekta, dati su podaci o:

- Procenjenoj vrednosti projekta
- Izvoru finansiranja
- Nosiocu projekta;

⁵ *Strateški plan razvoja opštine Preševo 2011-2016, Centar za regionalizam*

- Partnerima na projektu ;
- Korisnicima/ciljnim grupama
- Vreme realizacije

Akcionni plan obuhvata projekte iz svih oblasti za koje su postavljena ključna pitanja:

- Ekonomija,
- Infrastruktura,
- Zaštita životne sredine,
- Društvene delatnosti,
- Lokalna samouprava.

Potencijalni izvori finansiranja projekata su sledeći:

- Budžet Republike Srbije
- Budžet opštine
- Donacije – strane i domaće
- Javno-privatno partnerstvo
- Municipalne obveznice
- Program prekogranične saradnje Bugarska-Srbija

Osim navedenog strateškog dokumenta u opštini Preševo važe sledeće strategije:

- Strategija ekonomskog razvoja opštine Preševo
- Plan kapitalnih investicija opštine Preševo
- Regionalna strategija ruralnog razvoja Jablaničkog i Pčinjskog okruga 2013-2017.

Takođe, istraživačima Romskog centra za demokratiju bilo je zanimljivo što su u okviru izrade Strategije ekonomskog razvoja opštine Preševo učestvovali predstavnici civilnog društva, čiji je predlog da se osnuje poslovno udruženje žena Preševa, odnosno da opština za prioritet ima kratkoročni projekt i osnivanje i pomoć ovakvom udruženju.

Ekonomski tim za Kosovo i Metohiju i jug Srbije je izradio Strategiju dugoročnog ekonomskog razvoja juga Srbije opština Preševo, Bujanovac i Medveđa koja predstavlja programsku podršku realizaciji prioriternih ciljeva iz svih oblasti privrede i

vanprivrede, sa utvrđenim Akcionim planom. S obzirom da su u pitanju sredine koje su u veoma nepovoljnim socio-ekonomskim uslovima, značaj izrade Strategije je da se obezbedi podrška za aktiviranje svih razvojnih potencijala i prevazilaženje obeležja nerazvijenosti i pomogne privrednim subjektima da se osposobe za poslovanje u savremenim tržišnim uslovima.

Ova strategija se odnosi na obe opštine u kojima se istraživanje RCD Bujanovac sprovodilo a doneta je 2007. godine.

Strategija je usaglašena sa strategijama privrednog razvoja, Strategijom pristupanja Republike Srbije EU i drugim strategijama.

U skladu sa Zakonom o finansiranju lokalne samouprave iz 2011. godine, opština Preševo je, kao i ostale lokalne samouprave, izvršila izmene statuta.

Prema Statutu opštine Preševo, predviđeni Saveti skupštine opštine su :

1. Savet za pitanja lokalne samouprave ,
2. Savet za za budžet i finansije
3. Savet za urbanizam i komunalno-stambene delatnosti;
4. Savet za zaštitu životne sredine
5. Savet za privredu i saobraćaj
6. Savet za poljoprivredu
7. Savet za obrazovanje, kulturu, informisanje I sport;
8. Savet za zdravstvo, socijalnu i dečju zaštitu i boračko-invalidska pitanja;
9. Savet za međunacionalne odnose.

Komisije Skupštine opštine su:

1. Komisija za propise
2. Komisija za mandatno imunitetska i administrativna pitanja i izbor i imenovanje,
3. Komisija za prestavke i predloge
4. Komisija za saradnju sa gradovima u zemlji I inostranstvu
5. Komisija za utvrđivanje nazive ulica, trgova, zaseoka i drugih delova naseljenih mesta na teritoriji opštine.

Formirana su sva opštinska tela ali se u praksi pokazalo da ona postoje na papiru ali da ne postoji nikakav rad pomenutih. Takodje, prilikom istraživanja aktivista Romskog centra za demokratiju pokazalo se da ne postoji ni velika svest o ulozi radnih tela čak ni kod pojedinih članova i/ili članica samih radnih tela.

Problem koji je lako uočen jeste nepostojanje strateških dokumenata ovih radnih tela, nepostojanje angažovanosti i nedovoljna edukovanost čemu radna tela služe.

Finansiranje organizacija civilnog društva na osnovu 481 linije lokalnog budžeta u opštini Preševo postoji. Međutim, raspodela novca udruženjima građana, sportskim udruženjima i ostalim pravnim licima koja novac dobijaju u okviru ove budžetske linije vrši se ne na javnom konkursu već na osnovu odluka opštinskog veća o visini dodeljenih sredstava a donaciju dobijaju gotovo sva udruženja koja za sedišta imaju opštinu Preševo.

Ovakav način dodele sredstava može upućivati na veliko postojanje partijskog nepotizma pa stoga ne iznenađuje podatak da je uočen veći broj novoosnovanih organizacija civilnog društva poslednjih nekoliko godina, koje su locirane u Preševu.

U opštini Preševo postoji i Savet za međunacionalne odnose, čije je osnivanje i donošenje strateških dokumenata bilo pomognuto od OSCE kancelarije.

Usvajanje Zakona o lokalnoj samoupravi (2002. i 2007.) donelo je značajne novine u radu lokalnih samouprava, koje podrazumevaju veći prenos nadležnosti sa centralnog na lokalni nivo. Jedna od značajnih promena koje su uvedene je i ustanovljavanje Saveta za međunacionalne odnose, kao opštinskih savetodavnih tela čija je glavna nadležnost da štite i unapređuju međuetničke odnose u višenacionalnim opštinama.

Misija OEBS u Srbiji je od samog početka aktivno podržavala njihovo osnivanje i rad.

Na osnovu analize funkcionisanja Saveta za međunacionalne odnose u Srbiji, Misija OEBS se usmerila na utvrđivanje strukture i zadataka saveta, istovremeno informišući javnost o postojanju i radu ovih organa. Tokom ovog projekta Misije OEBS iz Srbije i Skoplja

su uspešno saradivale, organizujući nekoliko međusobnih susreta Saveta u Srbiji i sličnih opštinskih tela koja postoje u Makedoniji. Ove posete su doprinele većoj motivaciji predstavnika opština Bujanovac i Presevo kao i članova Saveta, a takođe su potvrdile potrebu i osnovanost daljeg rada na podršci ovim opštinskim telima.

U programima podrške Savetima za međunacionalne odnose Misija OEBS je saradivala sa Stalnom konferencijom gradova i opština, a takođe je mnogo dobila iz partnerstva sa nevladinim organizacijama kao što su Centar za regionalizam, Centar za razvoj civilnog društva i Građanske inicijative.

Inače, značaj Saveta za međunacionalne odnose ogleda se “ne samo u njihovoj mogućnosti da pomažu mirnu koegzistenciju različitih zajednica u Srbiji, već i u mehanizmima pružanja saveta na lokalnom nivou, što promoviše lokalno rešavanje lokalnih problema. Razvoj lokalne samouprave i njenih interesa podrazumeva i podršku uspešnom radu ovakvih institucija. Proces demokratskog odlučivanja i rad demokratskih institucija duboko su ukorenjeni u kulturi tolerancije različitosti u svim oblastima društvenog i političkog života, a povezane su sa stabilnošću, a samim tim i prosperitetom čitavog regiona.”⁶

Zakonski okvir Saveta za međunacionalne odnose

Savet za međunacionalne odnose je telo predviđeno zakonom koje se osniva u opštinama sa mešovitim nacionalnim sastavom stanovništva. Prema uslovima koje propisuje Zakon o lokalnoj samoupravi, osnivanje Saveta za međunacionalne odnose je obavezno.

Član 98. Zakona o lokalnoj samoupravi („Sl. glasnik RS”, br. 129/2007) u kojem je reč o Savetu za međunacionalne odnose glasi:

“U nacionalno mešovitim jedinicama lokalne samouprave osniva se savet za međunacionalne odnose, kao samostalno radno telo, koje čine predstavnici srpskog naroda i nacionalnih manjina, u skladu sa ovim zakonom i statutom.

⁶ *Saveti za međunacionalne odnose-modeli odluke o osnivanju i pravilnik o radu, OEBS*

Nacionalno mešovitim jedinicama lokalne samouprave, u smislu ovog zakona, smatraju se jedinice lokalne samouprave u kojima pripadnici jedne nacionalne manjine čine više od 5% od ukupnog broja stanovnika ili svih nacionalnih manjina čine više od 10% od ukupnog broja stanovnika prema poslednjem popisu stanovništva u Republici Srbiji.

Predstavnike u savetu za međunacionalne odnose mogu imati pripadnici srpskog naroda i nacionalnih manjina sa više od 1% učešća u ukupnom stanovništvu jedinice lokalne samouprave.

Savet razmatra pitanja ostvarivanja, zaštite i unapređivanja nacionalne ravnopravnosti, u skladu sa zakonom I statutom.

Delokrug, sastav, izbor članova i način rada saveta za međunacionalne odnose uređuje se odlukom skupštine jedinice lokalne samouprave, koja se donosi većinom glasova od ukupnog broja odbornika u skladu sa statutom.

Način predlaganja i izbora članova saveta za međunacionalne odnose treba da obezbedi ravnomernu zastupljenost predstavnika srpskog naroda i nacionalnih manjina, s tim da niti srpski narod, niti jedna nacionalna manjina ne može imati većinu članova saveta.

U slučaju nacionalnih manjina koje imaju svoje izabrane nacionalne savete, predstavnici nacionalnih manjina u savetu se biraju na predlog nacionalnog saveta.

Odluke saveta za međunacionalne odnose donose se konsenzusom članova saveta.

Savet o svojim stavovima i predlozima obaveštava skupštinu jedinice lokalne samouprave koja je dužna da se o njima izjasni na prvoj narednoj sednici, a najkasnije u roku od 30 dana.

Skupština i izvršni organi jedinice lokalne samouprave su dužni da predloge svih odluka koji se tiču nacionalne ravnopravnosti prethodno dostave na mišljenje savetu.

Savet za međunacionalne odnose ima pravo da pred Ustavnim sudom pokrene postupak za ocenu ustavnosti i zakonitosti odluke ili drugog opšteg akta skupštine jedinice lokalne samouprave ako smatra da su njime neposredno povređena prava pripadnika srpskog naroda i nacionalnih

manjina predstavljenih u savetu za međunacionalne odnose i pravo da pod istim uslovima pred Vrhovnim sudom Srbije pokrene postupak za ocenu saglasnosti odluke ili drugog opšteg akta skupštine jedinice lokalne samouprave sa statutom.”⁷

Saveti za međunacionalne odnose su osnovani u opštinama Bujanovac i Preševo, a usvojeni su i Pravilnici o radu saveta za međunacionalne odnose u ove dve opštine. Prilikom formiranja ovih Saveta, predstavnici misije OEBS su vodili racna da na informativnim sastancima obavezno budu prisutni predstavnici civilnog društva i medija.

Zaključci:

Uključivanje građana i građanki u procese strateškog planiranja u opštinama Bujanovac i Preševo, donošenje strateških dokumenata za osnivanje radnih tela je neophodan preduslov ostvarivanja razvoja i pravde u jednoj društvenoj zajednici. Uspostavljanje građanskog društva treba da bude autonoman i autentičan cilj svake lokalne zajednice, u čemu veliku pomoć ima i činjenica da postoje i važne obaveze koje dolaze iz međunarodnog okruženja i sa nacionalnog nivoa, a koje treba uzeti u obzir pri razvoju lokalnog institucionalnog okvira i lokalnih politika.

⁷ *Zakon o lokalnoj samoupravi Republike Srbije*

Analiza predočena u ovom izveštaju nameće zaključak da u lokalnim zajednicama na jugu Srbije ne postoje izražena tendencija da se uspostavi institucionalni okvir za razvoj građanskog društva.

Ova analiza nametnula je dva glavna zaključka:

- Lokalne zajedničke svesti o građanskom angažmanu kao i nedovoljna svest lokalnih predstavnika o važnosti izgradnje demokratskog društva
- Lokalni okvir za unapređenje izgradnje civilnog društva i osnaživanje demokratskog društva lokalnih zajednica nije povoljan.

Prilikom sprovedenih intervjuja postavljano je i pitanje šta bi trebalo učiniti kako bi se lokalna zajednica unapredila kao i ko treba da bude predvodnik takvih inicijativa. Predstavnici lokalnih vlasti isticali su da to treba da bude lokalna samouprava dok su predstavnici civilnog društva smatrali da minimalno treba da postoji koordinirana zajednička akcija kao i angažovanje svih aktera u procesu unapređenja lokalne zajednice.

Većina ispitanika u Bujanovcu i Preševu se saglasila da je u svakom slučaju potrebno imati aktivne i efikasne lokalne mehanizme, angažovana radna tela i doneta strateška dokumenta. Veći deo radnih tela u ove dve opštine je samo osnovan, nema potrebnih dokumenata i samo radno telo onda zapravo nije aktivno. Pitanje aktivnosti radnih tela zapravo je samo sporedno pitanje-imenovanje partijski podobnih članova i nezainteresovanost lokalnih samouprava je zapravo ključni problem (ne)radu osnovanih komisija I saveta.

Aktivnosti različitih aktera usmerene na unapređenju rada radnih tela u opštinama Bujanovac i Preševo su retke i fragmentarne. Ne postoji stabilna, dugoročna, redovna saradnja između različitih aktera u istoj opštini niti između opština. Za unapređenje rada radnih tela potrebne su simultane akcije različitih aktera, kao i njihova međusobna dobro koordinirana saradnja.

Preporuke:

Uzimajući u obzir zaključke utemeljene na analizi kvantitativnih i kvalitativnih podataka iz istraživanja, a u skladu sa težnjama da se ostvare ciljevi definisani ključnim međunarodnim i nacionalnim strateškim dokumentima, definisane su i preporuke za mere putem kojih je moguće uspostaviti povoljniji okvir za efikasniji rad osnovanih Komisija i Saveta u opštinama Bujanovac i Preševo.

One obuhvataju sledeće:

1. Potrebno je podići svest o značaju izgradnje lokalne zajednice sa stanovišta inkluzivnog razvoja i pravičnog društva među predstavnicima lokalnih vlasti, političkih partija, državnih institucija i lokalnih medija. To može biti ostvareno preko sledećih aktivnosti:

- Opšte kampanje za podizanje svesti;
- Specifičnih obuka oblikovanih prema specifičnim potrebama i ulogama različitih aktera;
- Javnih debata u koje bi se uključili predstavnici/e različitih zainteresovanih strana (npr. lokalnih vlasti, političkih partija, organizacija civilnog društva, medija, i sl.);

- Konkretnih akcija usmerenih na osnaživanju demokratske svesti građana u opštinama Bujanovac i Preševo koje bi imale visoku vidljivost u javnosti;

- Javnog prikazivanja pozitivnih primera

2. Potrebno je razviti sistematsko znanje o dimenzijama i karakteristikama razvoja lokalnih politika kod svih ključnih aktera (lokalnih vlasti, političkih partija, institucija, organizacija civilnog društva, medija).

3. Potrebno je upoznati ključne lokalne aktore, a posebno predstavnike/ce lokalnih vlasti i političkih partija, o značajnim međunarodnim i nacionalnim obavezama u oblasti unapređenja demokratskog potencijala jedne lokalne zajednice. U tom cilju potrebno je obezbediti ključne međunarodne dokumente prevedene na lokalne jezike (srpski, romski, albanski) ili pak obezbediti jedan dokument koji bi na kondenzovan i celovit način predstavio ove ključne dokumente, ukazujući koja bi bila uloga lokalnih vlasti u ostvarivanju ciljeva definisanih ovim dokumentima. To bi trebalo da bude jedan od zadataka lokalnih radnih tela.

4. Predstavnici/ce lokalnih vlasti treba da budu obučeni za donosenje programa i praćenje politika.

5. Važno je osnažiti kapacitete i povećati odgovornosti lokalnih radnih tela. Njihova aktivnost i efikasnost mogu se povećati putem umrežavanja i povezivanja sa subjektima koji se bave istom ili sličnom problematikom, sa različitim sektorima u lokalnoj vlasti, drugim važnim lokalnim akterima, kao i sa lokalnim mehanizmima iz drugih lokalnih zajednica.

6. Treba podići posvećenost lokalnih vlasti u cilju unapređenja demokratske svesti građana, jačanje njihovog aktivizma, njihovog učešća u procesima odlučivanja.

7. Izrada lokalnih krovnih strategija i/ili akcionih planova bili bi potrebni za definisanje ciljeva, određivanje prioriteta i

oblikovanje akcija za unapređenje izgradnje demokratskog društva. Lokalni planovi/strategije treba da budu usklađeni sa Nacionalnim strategijama ali razrađeni u skladu sa lokalnim specifičnostima. Prilikom razrade lokalnih akcionih planova potrebno je uzeti u obzir i moguće doprinose drugih lokalnih aktera. Pored sredstava za implementaciju, plan treba da definiše i precizne indikatore na osnovu kojih bi bilo moguće pratiti napredak i preko kojih bi bilo moguće redovno izveštavati o stanju u cilju definisanja budućih intervencija.

8. Postojeće strategije treba da budu preispitane i preoblikovane u skladu sa okolnostima.

9. Potrebno je definisati precizne indikatore za praćenje razvoja rada radnih tela na lokalnom nivou, kao i redovno prikupljati podatke na osnovu tih indikatora. U cilju redovnog praćenja potrebno je uspostaviti i redovne baze podataka.

10. Lokalne vlasti mogu biti jedan od ključnih aktera koji mogu inicirati i podsticati oblike saradnje sa organizacijama civilnog društva. Saradnja treba da bude formalizovana protokolima.

O AUTORIMA

Grad Vranje

Ljiljana Cvetković je rođena 1968. godine u Vranju. Fakultet političkih nauka, smer novinarstvo i komunikologija je završila u Beogradu. Od 1996. do 2000. godine radila je u Obrazovno naučnoj redakciji RTS, a kasnije u Informativnoj redakciji Radio Beograda, kao i YU info televiziji. Pisala je za brojne magazine i časopise, Portal, Ludus, Nada, Preduzeće i dr.

Danas je slobodan novinar i istraživač u oblasti razvoja i funkcionisanja lokalne samouprave.

Dugogodišnji je član Udruženja novinara Srbije.

Opštine Bujanovac i Preševo

Jelena Urosević je rođena 1976. u Kragujevcu. Završila je Filološki fakultet, odsek srpski jezik i književnost beogradskog Univerziteta. Od 2000. godine radila je u nekoliko organizacija civilnog društva, između ostalog i na poslovima istraživanja u oblasti razvoja lokalne samouprave. Radila je u Fondu za političku kulturu, Otporu, Organizaciji za razvoj i demokratiju Bujanovac.

Od 2001. godine radila je i kao koordinator preko sedamdeset projekata koje su različite organizacije civilnog društva realizovale na području juga Srbije.

Predgovor

Edi Majstorović je rođen 1978. godine u Doboju, BiH. Diplomirao je na Fakultetu političkih nauka u Beogradu, smer politikološki. Magistrirao na istom fakultetu na temu „Davanja kao instrument vlasti u podsticanju ekonomskog razvoja“.

Tokom profesionalne karijere obavljao je različite poslove iz oblasti lokalnog i regionalnog razvoja, upravljanja projektima,

koordinacije politika u organima državne uprave, Ministarstvu ekonomije i regionalnog razvoja, Ministarstvu za Nacionalni investicioni plan, Kabinetu Potpredsednika vlade Srbije i Ministarstvu regionalnog razvoja i lokalne samouprave, gde je bio na funkciji državnog sekretara 2012-2013 godine.

Govori engleski jezik. Oženjen je i otac dvoje dece.

